

dr Arkadiusz Durasiewicz
Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Janusza Korczaka w Warszawie

Ekspertyza dotycząca projektu ustawy budżetowej na 2015 rok w obszarze polityki rodzinnej

1. Ustawa budżetowa na rok 2015 (projekt z dnia 03.09.2015r.)

Dokonując wnikliwej analizy głównego dokumentu jakim jest treść ustawy budżetowej (11 stron) należy przyjąć podobnie jak w przypadku założeń projektu budżetu państwa na 2015 rok krytyczne podejście w zakresie obszaru związanego z polityką rodzinną czy też chociażby z demografią. Przeglądając szczegółowo cały dokument brak jest jakiegokolwiek odniesienia do polityki rodzinnej. W całym dokumencie brak jest kluczowych słów mogących przybliżyć nas do obszaru polityki na rzecz rodzin tj. polityka mieszkaniowa, rodzina, polityka rodzinna, polityka parorodzinna, godzenie obowiązków służbowych z rodzinnymi, instytucje opiekuńczo-wychowawcze, urlop rodzicielski itd. Nie ma więc odniesienia do jakichkolwiek zapisów w obszarze problemowym jakim jest polityka rodzinna.

Obecnie, statystyczna Polka rodzi 1,3 dziecka w ciągu swojego życia (a należy pamiętać, że wciąż jest znaczna liczba kobiet w wieku reprodukcyjnym, co jest skutkiem wyżu demograficznego z początku lat 80-tych). Nie zapewnia to nawet prostego zastępowania pokoleń. Utrzymanie tej tendencji spowoduje dwa efekty:

☐☐Zaburzenie proporcji między ilością osób w wieku produkcyjnym i w wieku poprodukcyjnym. Obecnie na jednego emeryta/rencistę przypada dwóch pracujących. Około roku 2060, kiedy liczby osób w wieku 20-65 i powyżej 65 lat zrównają się, każdy pracujący będzie utrzymywał jednego emeryta.

☐☐Stale przyspieszający spadek liczby ludności w ogóle z powodu zwiększającej się proporcji osób powyżej 65 roku życia, których umieralność z każdym kolejnym rokiem życia drastycznie rośnie.

Ponadto polityka parorodzinna jest niezwykle ważna ponieważ należy zwrócić uwagę, że w Polsce wciąż najwięcej dzieci (ponad 75%) rodzi się w rodzinach pojmowanych zgodnie z definicją słowa – czyli w sformalizowanym związku kobiety i mężczyzny, stanowiącym odrębne gospodarstwo domowe. Dlatego też wsparcie finansowe dla rodzin jest niezwykle ważne.

2. Załączniki do ustawy budżetowej na rok 2015 (projekt z dnia 03.09.2015r.)

Załącznik 1 - DOCHODY BUDŻETU PAŃSTWA W 2015 R. – na stronie 2 niniejszego załącznika pojawiają się dochody ze strony Rodziny w części 63 w tym dział 852 Pomoc społeczna w wysokości 3 (w tys. zł)

Załącznik 2 cz. 1 do 82 - WYDATKI BUDŻETU PAŃSTWA NA ROK 2015 – str. 33 wyodrębniona Część 63 Rodzina w rozbiciu na 2 Działy 750 Administracja Publiczna i 852 Pomoc społeczna. W tym Dział 750 rozbity na dwa Rozdziały 75001 Urzędy naczelnych i centralnych organów administracji rządowej i 75095 Pozostała działalność oraz Dział 852 Pomoc Społeczna rozbity również na dwa Rozdziały 85204 Rodziny zastępcze i 85295 Pozostała działalność.

Załącznik 2 cz. 83 - WYDATKI BUDŻETU PAŃSTWA NA ROK 2015 – str. 38 wyodrębnione jako rezerwy celowe w Rozdziale 75818 Rezerwy ogólne i celowe:

- środki na realizację Karty Dużej Rodziny;
- Środki na finansowanie lub dofinansowanie zadań wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie;
- Środki na uzupełnienie dotacji celowych na świadczenia rodzinne (w tym na wypłatę świadczenia pielęgnacyjnego), świadczenia z funduszu alimentacyjnego i zasiłki dla opiekunów oraz na opłacenie składki emerytalnej i rentowej z ubezpieczenia społecznego a także na opłacenie składki na ubezpieczenie zdrowotne za osoby pobierające niektóre świadczenia rodzinne i zasiłki dla opiekunów;
- Środki na finansowanie lub dofinansowanie zadań wynikających z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (w tym na prowadzenie ośrodków adopcyjnych oraz finansowanie pobytu dzieci cudzoziemców w pieczy zastępczej);
- Rezerwa na sfinansowanie wypłat z Funduszu Dopłat wsparcia dla nabywców lokali mieszkalnych albo domów jednorodzinnych - Mieszkanie dla Młodych (MdM)

Wymienione powyżej formy wsparcia dotyczą rodzin z funduszy rezerwy celowej. Istnieje jednak brak uporządkowania wymienionych form wsparcia bo jest mowa zarówno o wsparciu niepieniężnym (Karta Dużej Rodziny), jak i o wsparciu pieniężnym (wszelkie formy świadczeń pieniężnych), ale również o polityce mieszkaniowej (czyli program MdM). Nasuwa się też w tym miejscu wniosek o przeniesienie tych środków z funduszu rezerw na fundusz ogólny celem bezpośredniego wsparcia finansowego rodzin.

Załącznik 2 cz. 84 do 88 - WYDATKI BUDŻETU PAŃSTWA NA ROK 2015 – Budżety Wojewodów Wyodrębniony wcześniej wspomniany Dział 852 pomoc społeczna w każdym z 16 województw, a w nim:

- 85201 Placówki opiekuńczo-wychowawcze
- 85202 Domy pomocy społecznej
- 85203 Ośrodki wsparcia
- 85204 Rodziny zastępcze

- 85205 Zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie
- 85212 Świadczenia rodzinne, świadczenie z funduszu alimentacyjnego oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego
- 85213 Składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające niektóre świadczenia z pomocy społecznej, niektóre świadczenia rodzinne oraz za osoby uczestniczące w zajęciach w centrum integracji społecznej
- 85214 Zasiłki i pomoc w naturze oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe
- 85216 Zasiłki stałe
- 85219 Ośrodki pomocy społecznej
- 85220 Jednostki specjalistycznego poradnictwa, mieszkania chronione i ośrodki interwencji kryzysowej
- 85226 Ośrodki adopcyjne
- 85228 Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze
- 85231 Pomoc dla cudzoziemców
- 85295 Pozostała działalność

Wymienione w dziale pomoc społeczna formy wsparcia dotyczą rodzin i polityki par rodzinnej, jednakże występuje tu całkowity brak systematyczności i uporządkowania. Pomieszczone są co najmniej 3 podstawowe formy, które da się wyodrębnić – pozaubezpieczeniowe świadczenia socjalne, instytucjonalne wsparcie rodzin i usługi na rzecz rodzin. W konsekwencji taki chaos prowadzi do braku ujednolicenia bowiem sama nazwa działu Pomoc Społeczna nie sprowadza się do polityki rodzinnej.

Załącznik 3 Dochody budżetu środków europejskich w 2015 r. – wymienione Programy Operacyjne – brak bezpośrednich działań dotyczących rodziny bądź polityki par rodzinnej

Załącznik 4 Wydatki budżetu środków europejskich na 2015 r. – wymienione działy, które będą wspierane z poszczególnych programów europejskich - brak rodziny i polityki rodzinnej – wymienione jest jedynie pomoc społeczna

Załącznik 5 Plan przychodów i rozchodów budżetu państwa – w punkcie III – Przychody i rozchody z prywatyzacji zawarta pozycja pod numerem 7 - **Odpis na Fundusz Rezerwy Demograficznej.**

Wskaźnik dotyczący Funduszu rezerwy Demograficznej (FRD), który został ujęty w planie przychodów i rozchodów budżetu państwa, a który to właśnie jest jednym ze źródeł finansowania świadczeń emerytalnych w warunkach znacznego pogorszenia sytuacji demograficznej, która wynika z systematycznego starzenia się społeczeństwa.

Zgodnie z prognozą ZUS, taka sytuacja może mieć miejsce już po 2020 r. Wg danych GUS (z 2011 roku) aktualnie w Polsce w wieku poprodukcyjnym znajduje się 16.9% Polaków. Prognozy na 2035 r. wskazują, że wówczas na jednego emeryta mogą przypadać już tylko dwie osoby w wieku produkcyjnym. Utworzony w 2002 r. Fundusz Rezerwy Demograficznej był odpowiedzią na ten problem. W założeniu miał on gromadzić środki, które zostałyby wykorzystane po 2020 r. w wypadku niekorzystnych zmian na rynku pracy, związanych z sytuacją demograficzną.

Fundusz Rezerwy Demograficznej powinien stanowić dodatkowe finansowanie rodzin w trudnej sytuacji demograficznej kraju, w jakiej obecnie znajduje się Polska, wspierając politykę parorodzinną państwa poprzez finansowanie jej bezpośrednich i pośrednich narzędzi.

Załącznik 6 - Wynagrodzenia w państwowych jednostkach budżetowych w 2015 r. – str. 8 część 63 Rodzina Dział 750 Administracja Publiczna w tym:

- ogółem wydatki na administrację publiczną w kwocie 3 087 000 zł
- osoby nieobjęte mnożnikowymi systemami wynagrodzeń 139 000 zł
- członkowie korpusu służby cywilnej 2 810 000 zł
- osoby zajmujące kierownicze stanowiska państwowe 138 000 zł

Wynik finansowy tej kategorii świadczy o wysokich kosztach ponoszonych na sfinansowanie wynagrodzeń w zakresie administracji publicznej.

Załącznik 7 – Zadania z zakresu administracji rządowej i inne zadania zlecone jednostkom samorządu terytorialnego odrębnymi ustawami

GMINY

W części 85 budżety wojewodów zawarty zapis dotyczący realizacji świadczeń rodzinnych, świadczenia z funduszu alimentacyjnego i zasiłku dla opiekunów oraz opłacanie składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego za świadczenie pielęgnacyjne i zasiłek dla opiekunów oraz zapis dotyczący organizowania i finansowania specjalistycznych usług opiekuńczych. **Kwota podana w tej części stanowi kwotę ogółem na**

szereg działań więc brak jest uszczegółowienia na w/w kwestie. Pokazuje to ponownie brak usystematyzowania i spójności zarówno w stosowanych instrumentach polityki rodzinnej jak i w szczegółowych zapisach finansowych.

POWIATY

W części 85 budżety wojewodów zawarty zapis dotyczący finansowania świadczeń z pomocy społecznej cudzoziemcom oraz opłacanie składek na ubezpieczenie zdrowotne za cudzoziemców, którzy uzyskali w RP status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą mającym miejsce zamieszkania i przebywającym na terytorium RP.

SAMORZĄD WOJEWÓDZTWA

W części 85 budżety wojewodów zawarty zapis dotyczący realizacji świadczeń rodzinnych i świadczenia z funduszu alimentacyjnego w zakresie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego.

Powyższe dane pokazują całkowity brak spójności w zakresie finansowania instrumentów polityki rodzinnej. Niestety ustawa o pomocy społecznej narzuca takie rozbięcie środków i stąd brak ujednolicenia. Być może należałoby się skupić na skierowaniu finansowania oddolnie czyli gminom, które tak naprawdę najlepiej znają problemy społeczne zamieszkujących je rodzin oraz często posiadają statystykę w tym zakresie.

Załącznik 8 – wykaz jednostek, dla których zaplanowano dotacje podmiotowe i celowe oraz kwoty tych dotacji w 2015 r.

Tylko w dotacji celowej znajduje się zapis dotyczący rodziny Część 63 Dział 750 Rozdział 75095 Fundacje, stowarzyszenia i jednostki niezaliczane do sektora finansów publicznych oraz Dział 852 Rozdział 85204 Jednostki samorządu terytorialnego (powiat).

Zapis ten pokazuje tylko wsparcie finansowe dla organizacji pozarządowych i JST powiatowych. Nie wiadomo co się kryje za wsparciem tych jednostek.

Załącznik 9 - zakres i kwoty dotacji przedmiotowych i podmiotowych w 2015 r. – brak zakresu tematycznego w zakresie polityki rodzinnej

Załącznik 10 - zestawienie programów wieloletnich w układzie zadaniowym

Realizacja Wieloletniego programu wspierania finansowego gmin w zakresie dożywiania "Pomoc Państwa w zakresie dożywiania" na lata 2014-2020. Zapewnienie pomocy w zakresie

dożywiania osobom i rodzinom pozbawionym posiłku, w szczególności dzieciom, osobom samotnym, w podeszłym wieku, chorym lub niepełnosprawnym.

Wieloletni program ujęty w budżecie stanowiący pozytywny aspekt w zakresie polityki parorodzinnej państwa.

Załącznik 11 - plany finansowe agencji wykonawczych plan finansowy polskiej agencji rozwoju przedsiębiorczości – brak bezpośrednich zapisów dotyczących polityki rodzinnej

Załącznik 12 - plany finansowe instytucji gospodarki budżetowej plan finansowy centrum obsługi kancelarii prezydenta RP – brak bezpośrednich zapisów dotyczących polityki rodzinnej

Załącznik 13 - plany finansowe państwowych funduszy celowych plan finansowy funduszu gospodarki zasobem geodezyjnym i kartograficznym – brak bezpośrednich zapisów dotyczących polityki rodzinnej

Załącznik 14 - plany finansowe państwowych osób prawnych, o których mowa w art. 9 pkt 14 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych – brak bezpośrednich zapisów dotyczących polityki rodzinnej

Załącznik 15 - Plan dochodów i wydatków budżetu środków europejskich oraz budżetu państwa w latach 2015 - 2017 w zakresie Narodowej Strategii Spójności w latach 2007-2013, Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy, Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2009-2014 i Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego 2009-2014, Programu Operacyjnego Zrównoważony Rozwój Sektora Rybołówstwa i Nadbrzeżnych Obszarów Rybackich, Wspólnej Polityki Rolnej oraz Perspektywy Finansowej 2014-2020 - brak zapisów dotyczących polityki rodzinnej

Załącznik 16 - Wykaz programów wraz z limitami wydatków i zobowiązań w kolejnych latach obowiązywania Narodowej Strategii Spójności w latach 2007-2013, Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy, Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2009-2014 i Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego 2009-2014, Programu Operacyjnego Zrównoważony Rozwój Sektora Rybołówstwa i Nadbrzeżnych Obszarów Rybackich, Wspólnej Polityki Rolnej oraz Perspektywy Finansowej 2014-2020 - brak zapisów dotyczących polityki rodzinnej

Załącznik 17 - Wykaz programów finansowanych z udziałem środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej wraz z limitami wydatków budżetu państwa przeznaczonych na finansowanie tych programów, nieujętych w załączniku nr 16 - brak zapisów dotyczących polityki rodzinnej

Załącznik 18 - Środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej w ramach Funduszu Spójności - brak zapisów dotyczących polityki rodzinnej

Załącznik 19 - Prefinansowanie zadań przewidzianych do finansowania ze środków pochodzących z budżetu unii europejskiej - brak zapisów dotyczących polityki rodzinnej

3. Budżet zadaniowy na rok 2015 wraz z aneksami tabelarycznymi

Aneks tabelaryczny 1 – znajduje się jedynie w kodzie klasyfikacji zadaniowej 13.4W (wspieranie rodziny) zapis zadania pt. „Systemowe wsparcie rodzin w funkcji socjalnej, wychowawczej i opiekuńczej”. Jako miernik powyższego zadania przyjęto: Wysokość wydatków budżetu państwa na dziecko w wieku do ukończenia 24 roku życia (w zł). **I od razu rodzi się pytanie jakie wydatki rozumie ustawodawca pod nazwą tego miernika?**

Aneks tabelaryczny 2 – znajduje się również zapis w kodzie klasyfikacji zadaniowej 13.4W (wspieranie rodziny) – jako jednostki odpowiedzialne za realizację zadania Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej oraz Wojewodowie. I w tym miejscu znowu rodzi się pytanie – czy tylko resort pracy i polityki społecznej odpowiada za realizację szeroko pojętej polityki rodzinnej?

Planowanie w układzie zadaniowym na rok 2015 – str.90 wyjaśnienie miernika „Wysokość wydatków budżetu państwa na dziecko w wieku do ukończenia 24 roku życia (w zł).

Opis miernika:

Miernik przedstawia wysokość jednostkowego wsparcia finansowego oraz wsparcia w formie usług, które kierowane jest do rodzin z dziećmi na utrzymaniu celem pomocy w realizacji najważniejszych funkcji rodziny (socjalnej, opiekuńczej i wychowawczej). Miernik nie odnosi się wprost do efektywności lub skuteczności udzielanego wsparcia, jednak Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej wykorzystuje go jako wszechstronne odzwierciedlenie zakresu zróżnicowanej pomocy udzielanej przez państwo w poszczególnych jego wymiarach, w tym w szczególności adresowanych do rodzin posiadających więcej niż jedno dziecko.

Przyjmując definicję polityki rodzinnej za profesorem Adamem Kurzynowskim, która oznacza „całokształt norm prawnych, działań i środków uruchamianych przez państwo w celu

stworzenia rodzinie odpowiednich warunków do jej powstania, prawidłowego rozwoju spełniania przez nią wszystkich ważnych społecznie funkcji. Cele polityki rodzinnej można określić jako tworzenie ogólnych warunków do powstania, rozwoju i zaspokajania bytowych i kulturalnych potrzeb rodziny, optymalnych warunków kształcenia i wychowania młodego pokolenia oraz równości ich startu życiowego i zawodowego – (czyli równości szans życiowych)”.

Biorąc pod uwagę powyższą definicję należy zadać pytanie jak w takim razie kompleksowe i całokształtne wsparcie na rzecz rodzin zmierzyć jednym wyrażonym w układzie zadaniowym miernikiem? A gdzie wskaźniki do tego miernika? Na podstawie powyższego oceniam, że jeden przedstawiony miernik jest całkowicie niewystarczający do zmierzenia wsparcia rodziny o wypełnianiu przez nią funkcji socjalnej, opiekuńczej i wychowawczej.

4. Uzasadnienie do ustawy budżetowej

08 KT R V Subwencje i dotacje do JST – w części do tyczącej finansowania gmin znajdują się zapisy dotyczące ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych, świadczeń z funduszu alimentacyjnego wynikających z ustawy z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów oraz zasiłków dla opiekunów wynikających z ustawy z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów.

17 KT R VI Programy wieloletnie – str. 94 pkt 24. - Wieloletni program wspierania finansowego gmin w zakresie dożywiania „Pomoc Państwa w zakresie dożywiania” na lata 2014-2020 – omawiany wcześniej

WNIOSKI I REKOMENDACJE

Obecna forma struktury budżetowej nie uwzględnia bezpośrednio polityki rodzinnej państwa. Tak naprawdę w ogóle brak jest zapisów dotyczących prowadzenia takiej polityki.

Jednak oprócz samego poziomu wsparcia rodzin ważna jest jednoznaczna i spójna struktura budżetu. Obecne rozwiązania i finanse wydawane na pomoc rodzinom, giną w chaosie i bezcelowych rozwiązaniach. Z perspektywy zaś średniej, przeciętnej rodziny (a więc małżeństwa z dwójką dzieci, w którym obydwój rodziców ma pracę, płaci podatki i nie korzysta z żadnych form wsparcia socjalnego), państwo zabiera znacznie więcej niż oddaje później w formie różnorodnych usług i świadczeń.

Istnieje więc sytuacja, w której państwo zapewnia chaotyczne wsparcie rodzinom poprzez powszechne instrumenty tzw. polityki prorodzinnej (*de facto* jest to jedynie doraźna polityka na rzecz rodzin). Jednocześnie, rodziny normalnie funkcjonujące są karane wysokimi kosztami życia, podatkami i innymi opłatami. Z drugiej strony zaś, rodziny dysfunkcyjne (których odsetek jest relatywnie niewielki) korzystają z instrumentów opieki społecznej. Cały

ten system jest więc niespójny, nieefektywny oraz krzywdzący dla tych, którzy najwięcej na nim powinni korzystać.

Dlatego należałoby przeformułować strukturę budżetu i ustanowić główne postulaty założeń polityki prorodzinnej, która rzeczywiście mogłaby się tak nazywać. To znaczy polityki, która wspiera rodziny, dając im możliwości i środki pozwalające na realizowanie podstawowego celu – rodzenia i wychowania dzieci.

Wnioski

1. **Polska nie prowadzi obecnie polityki prorodzinnej w ścisłym znaczeniu tego słowa. Stosunkowo duże kwoty (ok. 2% PKB, 27,1 mld zł) wydawane są na niespójny system różnych instrumentów.**
2. **Rodziny traktowane są jak płatnicy i poza niewielkim rozmiarem ulgi podatkowej oraz transferem usług edukacyjnych, otrzymują minimalne wsparcie** (będąc jednocześnie najstabilniejszym organizmem gospodarczym o stałych potrzebach konsumpcyjnych, a co za tym idzie generującym wpływ do budżetu państwa).
3. **Chaotyczne zestawianie instrumentów polityki rodzinnej (powoduje, że wsparcie państwa nie przynosi pożądanego skutku – nie powoduje wzrostu dzietności.**
4. **Prowadzone działania nie stanowią przemyślanej, spójnej całości.** Są to zupełnie niezależne od siebie programy, kontrolowane przez różne ośrodki władzy, nie stanowiące żadnego spójnego programu, nie układające się w całość. Czasami wręcz ze sobą sprzeczne.
5. **Przy zdecydowanej większości działań pomocowych nie zostawia się rodzicom wyboru jeśli chodzi o sposób wychowania dziecka, ale narzuca jeden konkretny rodzaj lub też wymaga zakupu konkretnych produktów.**
6. **Zdecydowana większość programów nie jest kierowana do wszystkich rodziców, a jedynie do wybranych: ze względu na kryterium dochodowe lub formę zatrudnienia.** System nie ma charakteru powszechnego.

REKOMENDACJE

Z przeprowadzonej analizy budżetu państwa na 2015 rok wynika, że obszar polityki rodzinnej nie jest ujmowany w obecnej formie nie można nawet mówić o ujęciu polityki rodzinnej w obecnej strukturze budżetowej. Brak jest zarówno treści dotyczących stricte polityki rodzinnej jak i wskaźników czy też danych przedstawiających jak kształtuje się polityka na rzecz rodzin w Polsce. Dane w postaci jednego miernika nie są w stanie określić jak kształtuje się polityka rodzinna, a tym bardziej jaka jest jej skuteczność. Aby to wykreować potrzebne jest opracowanie zestawu mierników i wskaźników, które pozwolą określić czy wsparcie finansowe przeznaczane z budżetu państwa dla rodzin jest efektywne tzn. czy ponoszone nakłady przekładają się na efekty np. w postaci zwiększonej dzietności.

Dotychczasowa polityka rodzinna państwa polskiego opierała się na działaniach incydentalnych, udzielane wsparcie traktowane było jako krótkotrwałe i nie stanowiło systemowego wsparcia ukierunkowanego na wszystkie rodziny wychowujące potomstwo. Świadczenia społeczne mają charakter selektywny – ze względu na wprowadzone kryterium dochodowe, stąd niska efektywność prowadzonej polityki rodzinnej w niektórych obszarach

ekonomicznego i społecznego wsparcia co pokazuje rozproszona struktura budżetowa pod tym kątem.

Głównym celem polityki rodzinnej państwa polskiego powinna być poprawa warunków powstawania i funkcjonowania rodzin oraz podnoszenie poziomu urodzeń. Oprócz aspektu ilościowego (czyli wzrostu dzietności) polityka rodzinna powinna się również skupiać na poprawie poziomu warunków życia rodzin.

Co więcej, od 1989 roku brak było praktycznie jakichkolwiek inicjatyw rządowych, których celem byłaby obiektywna ocena działań prowadzonych przez poprzednie rządy.

Większość inicjatyw z zakresu polityki rodzinnej była ponadto podejmowana w sposób przypadkowy, na zasadzie realizacji mniej czy bardziej spontanicznych pomysłów poszczególnych osób.

Tymczasem, prawie każde z podejmowanych działań powodowało jakieś koszty, które finansowane z publicznych pieniędzy powiększało obciążenia podatkowe, a więc - w rezultacie - mogło działać przeciwskutecznie do zamierzeń.

W niniejszym budżecie całkowicie brakuje przedstawienia uspołnionej polityki rodzinnej w postaci narzędzi bezpośrednich czyli wsparcia pieniężnego, które określa ustawa o pomocy społecznej i świadczeniach rodzinnych oraz narzędzi pośrednich. Trzeba dokładnie określić i uspołnić wszystkie pośrednie narzędzia polityki rodzinnej mające wpływ na wszystkie typy rodzin. Należą do nich działania w zakresie: polityka rynku pracy, polityka podatkowa, polityka dochodowa, polityka mieszkaniowa, polityka ochrony zdrowia, polityka edukacyjna, polityka zatrudnienia, polityka oświatowa, polityka kulturalna. Bez uwzględnienia tych wszystkich narzędzi nie jesteśmy w stanie określić na podstawie obecnej konstrukcji budżetu stwierdzić jakie narzędzia przysługują rodzinom oraz ile kosztuje państwo polskie polityka prorodzinna.

Podsumowując może należy zatem stworzyć program zawierający budżet na politykę demograficzną kraju, w którym zostaną dokładnie zdefiniowane cele oraz skoordynowane i uspołnione wszystkie narzędzia polityki rodzinnej.

Rozwiązaniem jest również ukierunkowanie polityki rodzinnej w stronę szeroko rozbudowanych usług społecznych – zarówno dla rodzin z dziećmi ze względu na istniejący niż demograficzny, ale również w stronę osób starszych ze względu na nieunikniony fakt starzejącego się społeczeństwa. W obydwu przypadkach łączy się to integralnie przeformułowaniem dotychczasowej konstrukcji budżetowej na formę czytelną uspołnioną zawierającą wszystkie narzędzia szeroko rozumianej polityki rodzinnej. Być może rozwiązaniem byłoby skierowanie jeszcze wsparcia na rzecz gmin, które znają najbardziej lokalne problemy rodzin/gospodarstw domowych i przekształcić strukturę budżetu tak aby zawrzeć finansowanie narzędzi polityki rodzinnej lokalnie.